

PRÁCE S PRAVIDLY VE TŘÍDĚ

Mgr. Jiřina Juříčková
ZŠ a MŠ, Horníkova Brno

PRAVIDLA – PROČ?

- prevence nežádoucího chování
- klima třídy
- opora při řešení konfliktů
- bude se nám tam lépe učit
- sociální učení, vyzrávání, řešení konfliktních situací, práce s emocemi a potřebami, odpovědnost za svoje chování
- princip chování – důsledek
- nikdy nelitovat času stráveného na práci s pravidly
- sociální a emoční bezpečí dětí je důležitější než výuka, je jejím předpokladem
- zlaté pravidlo je stále nosné

„Pokud nebudou pravidla vytvořena, budou vytvořena pravidla spontánní“
(Hrouzek, Marková a kol., 2012, s. 3)

PRAVIDLA X ŠKOLNÍ ŘÁD

- není to totéž! ŠŘ vymezuje hřiště, na kterém budeme hrát
  - ale musí být v souladu
  - třídní pravidla slouží k nastavení hranic ve vztazích v konkrétní třídě
  - nesklouzávat k technicko – organizačním věcem
  - mají preventivní charakter – nečekat na problémy
  - nejsou fixní, mohou se upravovat, měnit dle potřeb třídy, dynamický proces
  - samotná tvorba pravidel je stmelující aktivitou, podporuje kooperaci, působí motivačně
- (X pravidla daná „zvrchu“ – obtížně zvnitřňují)

ÚVODNÍ AKTIVITY

vtažení do tématu pravidel obecně

hra bez pravidel

metafora sportu / silničního provozu apod.

Nebylo by fajn, kdyby si každý dělal, co chce??

ÚČEL PRAVIDEL

Pravidla nám pomáhají dosahovat **cílů** bez toho, abychom někoho jiného poškozovali.

Spokojený život ve společnosti. Cítit se bezpečně.

CÍLE

- a) individuální
- b) společné

Co je náš cíl ve třídě?

Co nás může od tohoto cíle rušit?

(Co vám vadilo v předchozí třídě, v loňském roce...? Co byste chtěli změnit nebo zavést? POZOR nejmenovat!)

Vycházíme z potřeb žáků.

- každý za sebe
- skupinky (proces vzájemné komunikace ve skupinkách, která jsou nejdůležitější)
- přednést a společně seskupit, učitel moderuje, usměrňuje, pomáhá formulovat

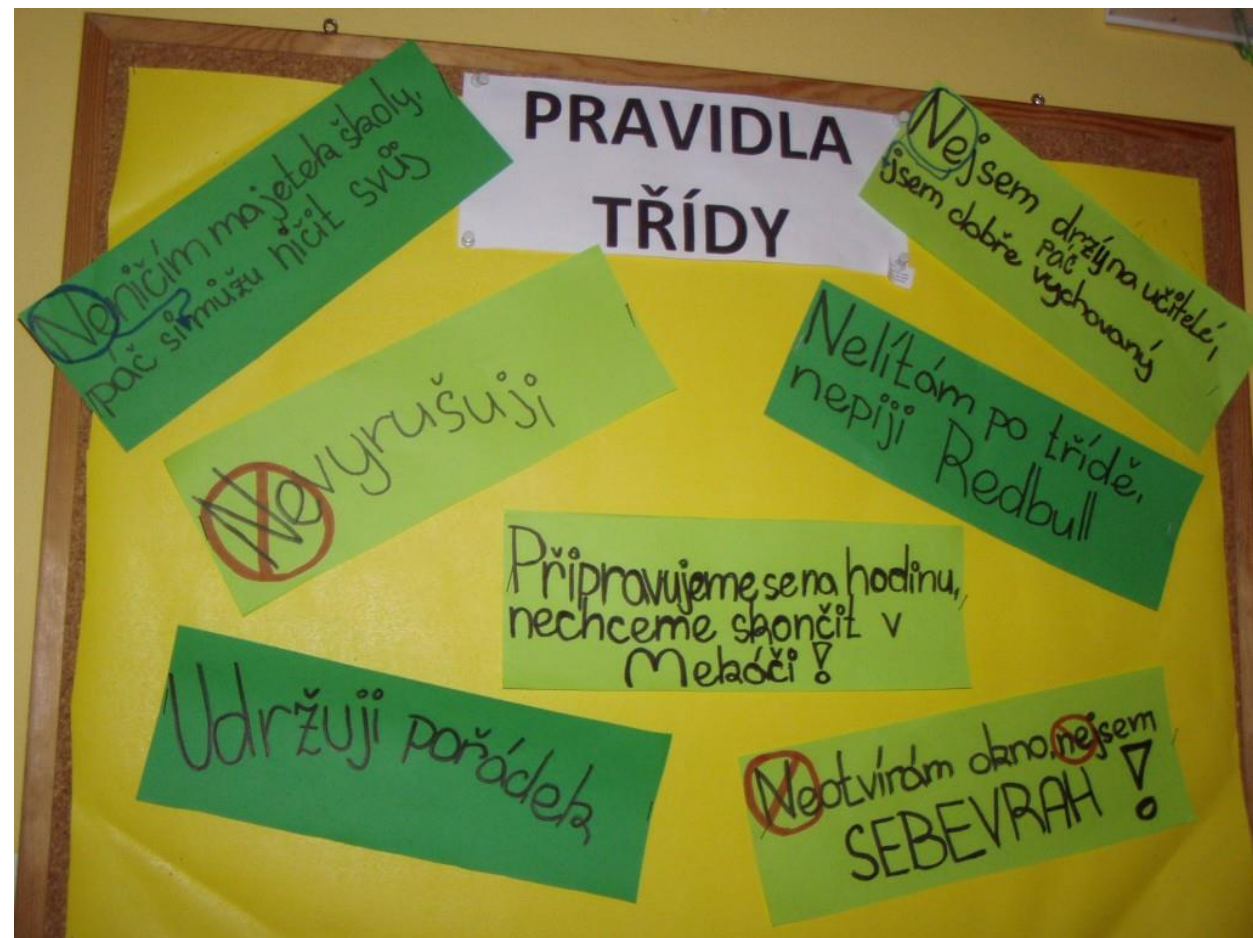

ROZDÍLNÉ DŮRAZY VZHLEDEM K VĚKU

Pravidla musí odpovídat věku a vyzrálosti dětí.

- I. stupeň – prosím, děkuji, promiň, když mi někdo dělá, co se mi nelíbí, řeknu mu to.
- II. stupeň – řeší schopnost spolupráce, respekt, hluk x klid, otravování, pomluvy, nadávání...
- SŠ – lze diskutovat i zde, vrstevníci důležitá součást jejich života, umí dobře formulovat, jaká parta by chtěli být.

JAK MAJÍ PRAVIDLA VYPADAT?

- ❖ **žáci spolupracují na jejich tvorbě** (možnost jedno přidat od toho, kdo má za třídu odpovědnost)
- ❖ **konkrétní formulace** - pomáhá pochopit, co přesně mají nebo nemají dělat, na jaké chování má pravidlo vliv
  - *chováme se k sobě slušně / mluvíme slušně*
  - *mluvíme jen když je to vhodné*
  - *nemluvit v hodině*
  - *jsme kamarádi*
  - *hrajeme bezpečné hry*
  - *odpouštíme si*
  - *jsme aktivní a hodní žáci 😊*

❖ **pozitivní formulace** (většinově)

- dle výzkumů na ně člověk reaguje lépe, než na negativní (např. Vybíral, Z.: Psychologie komunikace)
- negativní říkají co ne, ale neříkají, co ano (*nevyrušuji, neskáču do řeči, nedělám blbosti, neberu věci, nevykřikuji, nemluvím neslušně, neběhám po třídě...*)
- pozitivní formulace je **návodem, jak na to**
  - *Když si chci něco půjčit, požádám ho o to.*
  - přeformulujte výše uvedené!
- některé věty se pozitivně formulují velice těžko a je to OK (zákaz alkohol, cigarety)

Je zakázáno skákat do řeči.

- zákaz, který vyžaduje stálou kontrolu
- neříká proč
- nevede k tomu, co je žádoucí

Nechej druhého domluvit.

- pozitivně formulovaný příkaz
- poskytuje více návodu k jednání
- ale stále vyžaduje vnější kontrolu

Pokud někdo hovoří, nechám ho domluvit.

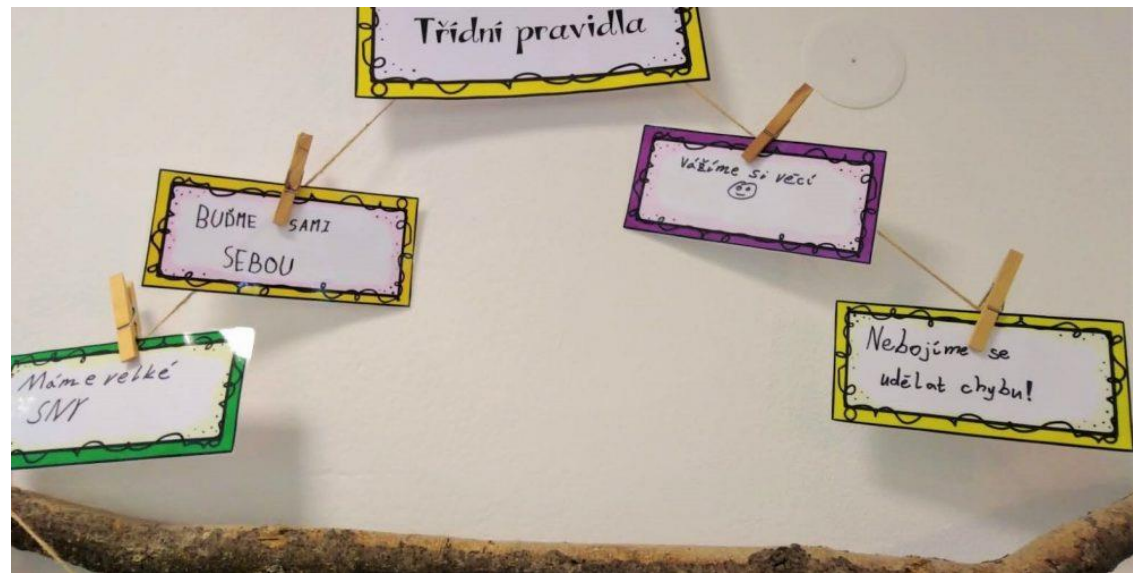
- prohlášení s osobním závazkem
- dává návod, ale současně přenáší zodpovědnost na subjekt

❖ zviditelnění

- zapojit co nejvíce dětí do grafického zpracování
- aby se jim líbila
- nějaký způsob „zpečetění“
- kam s nimi?
- vyplácí se s nimi průběžně pracovat (komentáře, obrázky, vysvětlení, příklady, odkazovat na ně...)

jsme jeden tým
RESPEKTUJEME SE
říkáme prosím a děkuji
umíme se omluvit
ODPUSŤÍME
učíme se na vlastních chybách
NEVZDÁVÁME SE
navzájem se posloucháme
těšíme se z úspěchu ostatních
ČASTO SE SMĚJEME
patříme k sobě

dramatizace

- práce s modelovými situacemi, fixace pravidel
- cílem je, aby se děti chovaly dobře, protože v tom vidí **smysl**, ne proto, že se bojí trestu
(Jak to vypadá, když něco dodržíme, protože se bojíme trestu?)

JAK PRACOVAT NA TOM, ABY FUNGOVALA?

správcovství pravidel

- spoluřízení a spoluzodpovědnost
- rozdělit jednotlivcům nebo skupinkám - sami příkladem + reagovat, když někdo porušuje
- jak reagovat je třeba dohodnout a naučit
- pozor na lynč, žalování, zneužívání moci – bude vhodné pro danou třídu?

revize pravidel

- ta náročnější část – pravidla udržet
- třídnické hodiny, komunitní kruh, povídací hodina, pololetí
- ideálně pravidelně po určitých časových úsecích
- ne „zvrchu“
- co s tím uděláme? já navrhuji...
- revizi lze zviditelňovat dle věku – smajlíci, like / dislike...
- pozitivní revize – co nám funguje?
(větší šance na úspěch, pokud si zvládnou všimnout i dodržování, zvláště, když to bylo náročné)
Dnes mi udělalo velikou radost, že...
Líbilo se mi, jak jsi upozornil Janu...
- čím konkrétnější, tím účinnější
- jak by se dalo řešit jinak, než porušením pravidla?

„žolíky“ za dodržování

Co nás trájí
a jak tomu
předcházet?

UBLIŽVÁNÍ
↓
Nadechnout se a řešit
problém v klidu!

POSMÍVÁNÍ
↓
ŘÍKÁME SI JER HEZKÉ VĚCI
NEHEKÁ SI VÁS NECHÁME PRO SEBE.

VYČLENOVÁNÍ Z KOLEKTIVY
↓
PŘEME VŠECHNY
VŠICHNÍ ZA JEDNOU
JEDEN ZA VŠICHNÍ

Pomlouvání
↓
Každý je pro a musíme to
přiznat

NESHODY
↓
POSLECHNOUT
SI
OSTATNÍ

LHANÍ
↓
Vždy říkat pravdu !

Bráníš si věci
↓
ZEPTAT SE

NÍČENÍ VĚCÍ
↓
CHOVÁME SE
K VĚCEM OHLEDPLNĚ

pravidla zpětné vazby

- reakce na chování tady a teď
- nehodnotit člověka, ale chování
- učit se vyjadřovat své emoce a názory, ne soudit druhé – neagresivní komunikace = popisně

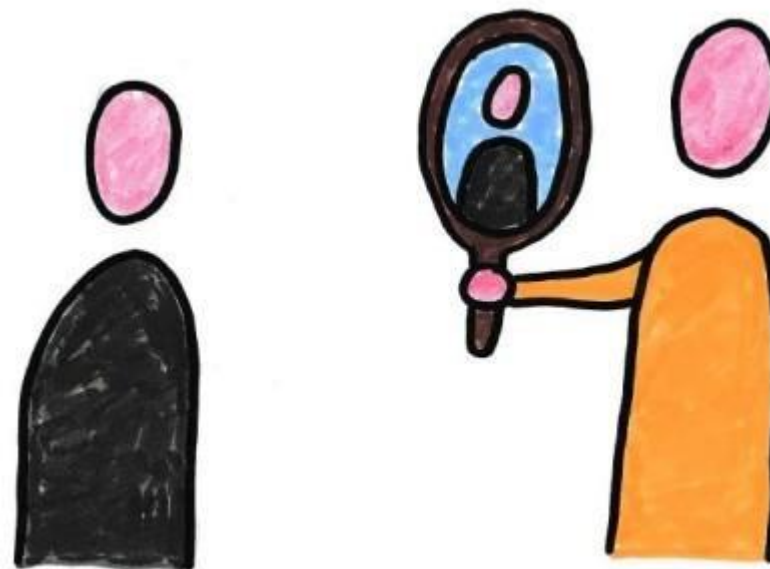
nelíbí se mi, když...

vadí mi, že...

pomohlo by mi, kdybys...

potřebuji, abys...

*mrzí mě, když... **PROTOŽE...***

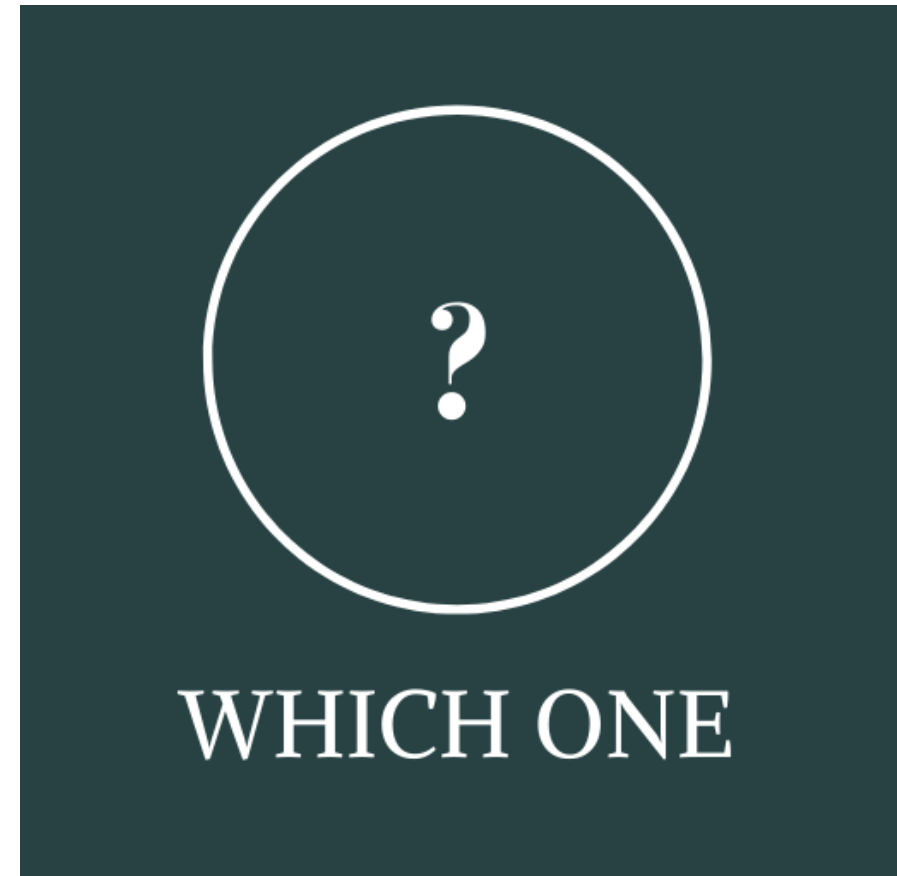
takto NE!

Napiš jména žáků, kteří dodržují pravidla a jména těch, kteří je nedodržují:

DODRŽUJÍ	NEDODRŽUJÍ

kampaň na podporu pravidel

- zaměřit se na konkrétní jedno
- jak se odměníme?
- pravidlo STOP: jak by se tato situace dala vyřešit za dodržení pravidel?

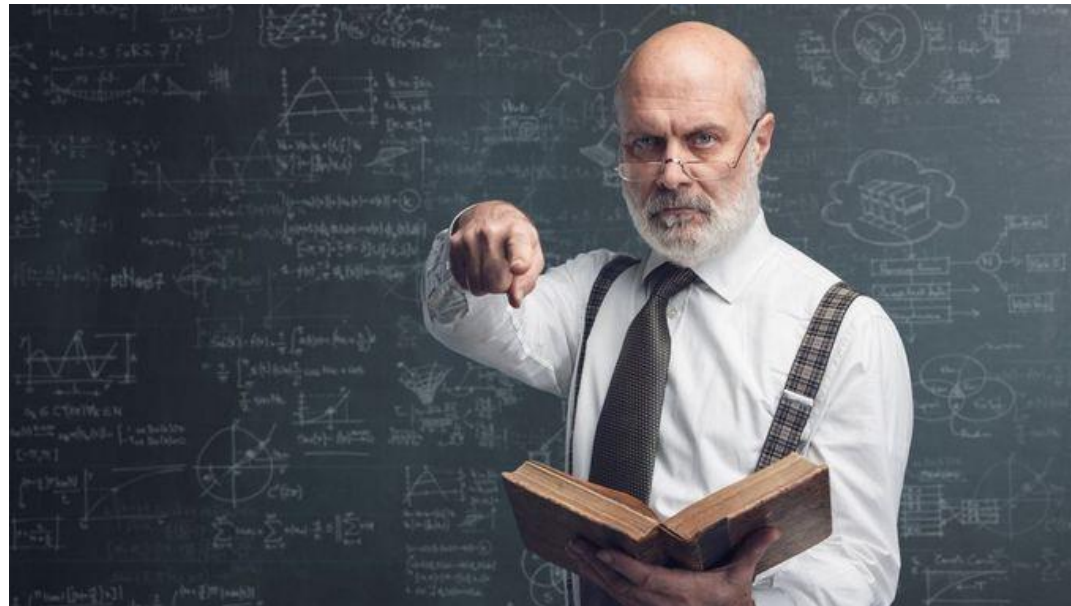
vlastní příklad

Pokud na porušování nereagují, tiše ho schvaluji! Může se stávat nepsanou normou.

I já musím dodržovat! Dodává vážnost pravidlům.

Upozornit i na to, že já sám jsem teď porušil.

2. stupeň - přenositelnost

spolupráce všech pedagogů

- jednotnost všech podporuje fungování
- jasně vymezené mantinely, které není třeba testovat v jednotlivých hodinách
- role třídního učitele + pedagogů s přirozenou autoritou
- všichni hledáme „kličky“

zapojení rodičů

- měli by o pravidlech vědět
- podporovat jejich vyžadování
- přes děti, škol. informačním systémem, třídní schůzky... individuální schůzky dle potřeby
- kopie

CO KDYŽ SE NEBUDOU PRAVIDLA DODRŽOVAT?

- nutné si předem promyslet a explicitně s žáky ujasnit
- dohoda
- spíše než tresty – přirozené důsledky (logická spojitost s chováním – zvyšuje pochopení i účinnost)
- kázeňské vs. vztahové důsledky

děláš nepořádek - uklidíš

směješ se neúspěchu – nechce s tebou sedět

- o kontext se zajímáme, ale vždy řešíme to konkrétní chování

Co když někdo s pravidlem nesouhlasí?

- některé děti reagují negativně už na slovo „pravidla“ – očekávají podřízenost a ztrátu práv, myslí si, že jen žáci musí dodržovat...
- v dospívání obzvláště citliví, aby vše bylo „fér“ (stádia vývoje kolektivu)
- vliv rodičovské výchovy, „bezhraniční děti“, odlišné postoje k pravidlům

Symetrický způsob řešení porušování pravidla se žákem

- snaha porozumět chování žáka
- pozor na skrytou agresi „Můžeš mi říct, proč...?“
- možnost si vybrat, zda mu „stojí za to“ se daným způsobem dál chovat
- kdy se sejdeme zhodnotit, jak nám dohoda funguje?
- ústní / písemná
- pokud se nedaří změnit, je efektivnější zaměřit se na ostatní žáky a mírnit negativní dopady chování

„Pokud bys Lukáši dál mluvil ve chvílích, ve kterých hovoří někdo jiný, museli bychom se sejít po vyučování a pokusit se společně vymyslet, jak tuto situaci řešit“.

Učitel: Kdyby se stalo, že potom referát nepřineseš, pozvu si do školy tvé rodiče na schůzku. Na této schůzce budeš ty, tvoji rodiče a já a budeme se snažit dohodnout na tom, jak to uděláme, abys na zeměpis chodila včas.

žáci s ADHD (příp. PAS...)

- impulzivita, snížená schopnost vnímání vlastní viny (vidí u jiných), sebeovládání
- řešit v soukromí, realistické cíle, hranice
- přiměřený tlak, podpora sebevědomí, oceňování snahy a pokroků, možnost pozitivně vyniknout
- práce na vhodném řešení konfliktů
- spolupráce se ŠP

příklad programu

3. ročník

FOTBAL

- charakteristika třídy – výběrová, potenciál, 2/3 chlapců, živá, výrazné povahy
- TU mě oslovila v pololetí – opakované řešení kázeňských přestupků, mnoho vložené energie, jiní chodí neradi do třídy učit
- práce s pedagogem – rozbor třídy, pojmenování problémů, co zkoušela, co funguje / nefunguje, kdy třída pracuje dobře a proč (pozitivní výjimky)

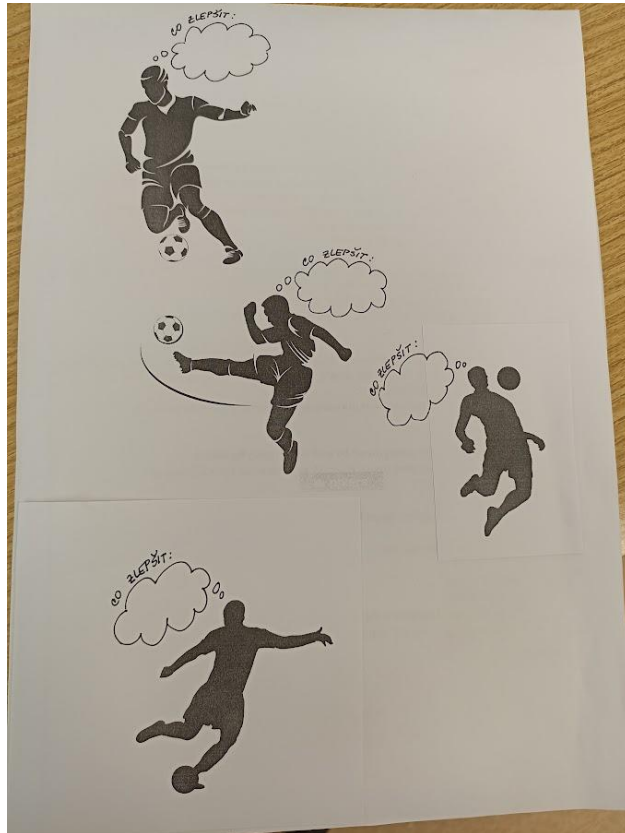

- pololetí = poločas – prostor pro zhodnocení, rozmluvě s trenérem, modifikaci strategie (na čem se vyčerpáváme), domluvu, jak co bude, aby se jim lépe hrálo
- reflexe dětí – co by se mohlo / mělo zlepšit

BLOB FOOTBALL

www.blobtree.com

© IAN LONG 2003
+ PIP WILSON

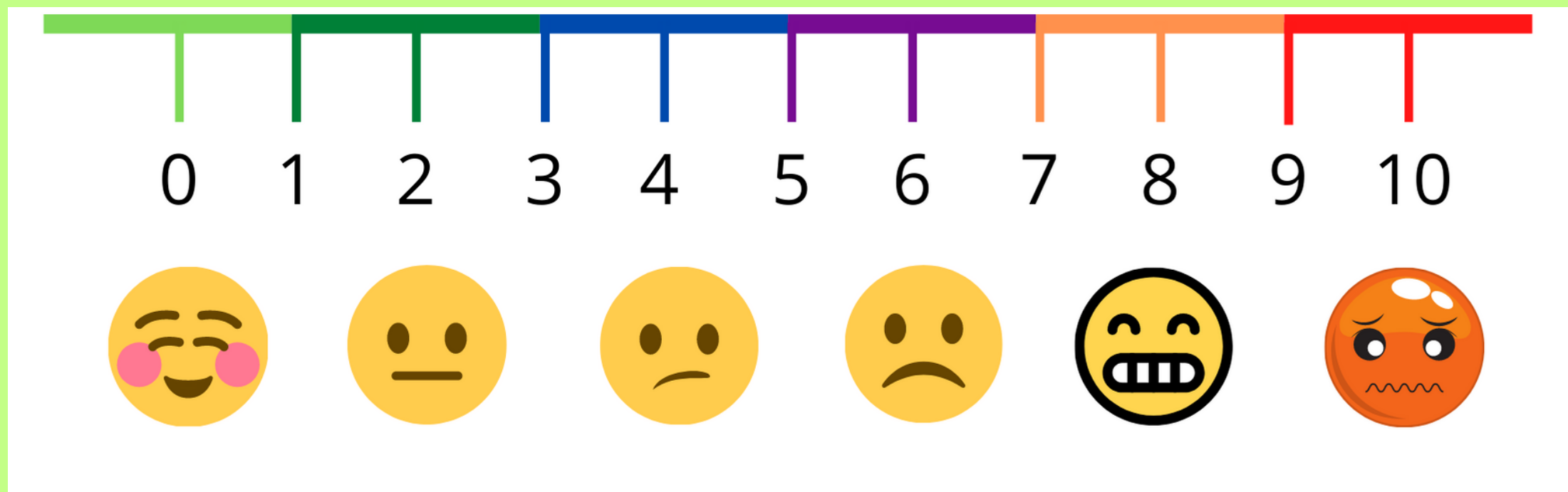

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- opět konzultace s TU po proběhlém programu, analýza výstupů
- navazující práce na konkretizaci pravidel s TU v rámci OSV + průběžné hodnocení v komunitním kruhu
- vstup ŠP po 2 měsících - srovnání

ZDROJE

<http://dum.rvp.cz/materialy/tridni-pravidla.html> – materiál obsahuje obrázkové podklady a texty vhodné pro tvorbu pravidel třídy s mladšími žáky.

Metodický portál RVP <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1853/TVORBA-SKOLNICH-PRAVIDEL.html/> – článek reflektuje praktické zkušenosti z tvorby školních pravidel – návod na postup tvorby pravidel, stanovení odměn apod.

MERTIN, V.; KREJČOVÁ, L. a kol. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

HERZOG, R. *Násilí není řešení – Prevence násilí a management konfliktu na školách*. Plzeň: Fraus, 2009

MERTIN, V.; KREJČOVÁ, L. a kol. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

HROUZEK, P., MARKOVÁ, Z. a kol. (2012). *Bezpečné klima ve třídě: Jak zjistit, co se ve třídě děje a co udělat, aby se děti cítily ve škole dobře*. Aisis.

Odyssea lekce *Poznáváme, určujeme a dodržujeme základní pravidla chování ve třídě a ve škole*

https://www.odyssea.cz/localImages/7_1.pdf